

**Охорона пам'яток історії і культури в Україні (1917–1919 рр.):
36. док. і мат. / Авт.-упор. О.О.Нестуля, С.І.Нестуля, Г.Я.Рудий,
відп. ред. В.О.Горбик. – К.: Інститут історії України НАН
України, 2008. – 320 с.**

Науково-документальне видання, підготовлене колективом дослідників із Полтави та Києва за редакцією В.О.Горбика, містить 134 історичних документи доби Центральної Ради, Української Держави й Директорії УНР. Слід відзначити, що 132 із них до цього збірника включено вперше. Ці дже-рела зберігаються переважно у Центральному державному історичному ар-хіві України в м. Києві, Центральному державному архіві вищих органів влади й управління, Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.Вернадського та Державному архіві Черкаської області або ж ста-новлять матеріали періодичних видань зазначеного періоду. Серед архів-них документів, зокрема, акти офіційних установ і громадських організацій, а також матеріали особистого листування діячів охорони пам'яток історії й культури.

Цінність запропонованого видання полягає насамперед у тому, що вмі-щені в ньому матеріали висвітлюють один із важливих аспектів українсько-го державотворення, а саме прагнення національних органів влади до від-новлення історичної пам'яті шляхом збереження та дослідження її об'єктів. Окрім наукового, опубліковані матеріали мають і суспільно-політичне зна-чення, підтверджуючи гуманістичне спрямування інститутів української державності в 1917–1919 рр.

У передмові упорядників, що фактично становить собою самостійне дослідження (с.4–60), розкрито розвиток в Україні діяльності з охорони пам'яток історії й культури, починаючи з другої третини ХІХ ст. Відтак ко-ментарі щодо наведених у збірнику матеріалів відображають цілісну істо-ричну картину. Водночас слід зазначити, що текст передмови тільки виграв би, якщо б відповідні коментарі супроводжувалися посиланнями саме на конкретні документи із зазначенням місця їх у книзі (порядкового номера), а не тільки зберігаючої установи чи покликанням на інші публікації.

Важливою рисою видання стало те, що на прикладах історичних ді-ячів, таких, як М.Грушевський, С.Петлюра, Д.Дорошенко, В.Липинський, Д.Антонович, Д.Багалій, В.Вернадський, Ф.Вовк, Д.Яворницький, С.Васи-льківський, М.Старицький, В.Модзалевський та багатьох інших, розкриває-ться участь визначних постатей у пам'яткоохоронній справі.

Найбільший за кількістю документів і обсягом матеріал стосується до-би Української Центральної Ради (док. №1–59). Актуальність наведених у збірнику матеріалів полягає, зокрема, у тому, що вони розкривають праг-нення представників УЦР до систематичності в налагодженні охорони пам'яток уже на ранніх етапах діяльності (док. №20), а також висвітлю-ють значення громадських ініціатив для мобілізації суспільної підтримки у цій справі. Так, більшість матеріалів того періоду свідчить, що активність

громадськості щодо пам'яткоохоронної діяльності проявлялася на всіх рівнях – від столичного до невеличких населених пунктів, однак стосувалася переважно Центральної й Північної України (Наддніпрянина, Слобожанщина), а також Волині.

Розширення мережі державних установ, що опікувалися охороною пам'яток історії й культури за часів правління П.Скоропадського, політику органів влади і роль громадської діяльності в розвитку цієї справи відображено у документах №60–109. Зокрема, показовим видається факт підтримки гетьманом у травні 1918 р. питання про реставрацію Микільського військового собору в Києві та виділення владою коштів на цю справу (док. №66).

Важливі також матеріали про формування й спроби реалізації Директорією УНР цілеспрямованої пам'яткоохоронної політики, що, наголосимо, відбувалися в надзвичайно складних воєнно-політичних умовах (док. №110–130, 132, 134). Особливої уваги варті матеріали, які розкривають прагнення Генерального штабу військ УНР наприкінці 1919 р. забезпечити збереження носіїв історичної пам'яті у зоні його функціонування (док. №131, 133).

Вивчення матеріалів видання має полегшити його довідковий апарат – до послуг читача список скорочень (с.257), а також іменний (с.258–302) і географічний (с.303–307) покажчики.

Підсумовуючи огляд збірника, слід зазначити, що завдяки його публікації до наукового обігу введено репрезентативний масив важливих історичних документів, використання яких сприятиме подальшому дослідженню пам'яткоохоронної діяльності в Україні протягом 1917–1919 рр.

О.О.Кураєв (Київ)